

DANUTA GURDAK
Biblioteka Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie

NIE TYLKO DLA TEOLOGÓW – BIBLIOTEKA UNIWERSYTETU PAPIESKIEGO JANA PAWŁA II W KRAKOWIE I JEJ MISJA W SPOŁECZEŃSTWIE GLOBALNYM

*Z tą utratą chrześcijańskiej pamięci wiąże się swego rodzaju
lęk przed przyszłością. Obraz jutra jest często bezbarwny
i niepewny. Bardziej się boimy przyszłości, niż jej pragniemy¹.*
Jan Paweł II

Abstrakt

Mając na względzie podstawowe zadanie bibliotek, jakim jest umożliwienie dostępu do utrwalonej myśli ludzkiej we wszystkich jej formach, zarówno osobom indywidualnym, jak i społeczności, w referacie przybliżam sposoby realizacji tego zadania w Bibliotece UPJPII. Wobec zachodzących przemian społeczno-kulturowych i postępujących w obecnej dobie procesów globalizacji oraz coraz częściej pojawiającego się sekularyzmu, próbuję określić wyjątkową rolę kulturową i komunikacyjną, jaką może mieć do spełnienia jednostka, której patronem jest św. Jan Paweł II i która należy do grona bibliotek teologicznych i kościelnych. Przedstawienie profilu zbiorów oraz form działania, wyrażających się we współpracy ze środowiskiem uniwersyteckim, bibliotekarskim oraz w ofercie dla środowiska lokalnego, ma na celu zarówno ukazanie biblioteki jako instytucji związanej z nauką i kulturą, jak i znaczenia pełnionej przez nią misji dla kształtowania świadomości zbiorowej w czasach współczesnych.

Słowa kluczowe

św. Jan Paweł II, czasy współczesne, przemiany społeczno-kulturowe, globalizacja, kultura, biblioteki kościelne, misja biblioteki, Biblioteka UPJPII.

WSTĘP

Uniwersyteckie biblioteki naukowe należą do instytucji, które funkcjonują w wymiarze społecznym, zarówno w odniesieniu do uniwersytetu, któremu służą, jak i w szerokiej perspektywie – wobec całego społeczeństwa i cywilizacji two-

¹ Jan Paweł II, *Ecclesia in Europa*, [online] http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/adhortacje/europa_28062003.html [dostęp: 20.05.2014].

rzanej przez to społeczeństwo. Wobec wyzwań współczesności, biblioteki wraz z uniwersytetami nie tyle powinny pozostawać w ścisłej zależności od potrzeb i oczekiwań społecznych, co przede wszystkim powinny wpływać na świadomość społeczną, ukazywać kierunki zmian, otwierać nowe perspektywy ubogacające społeczeństwo oraz kulturę – tak w wymiarze duchowym, jak i materialnym.

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II (UPJPII) w Krakowie realizuje swą aktywność naukowo-badawczą w obszarach nauk teologicznych, humanistycznych, społecznych oraz prawnych, zgodnie z magisterium Kościoła katolickiego. Efektem takiej aktywności akademickiej jest przygotowanie człowieka do odpowiedzialnego podejmowania wyzwań współczesności². Biblioteka UPJPII stara się aktywnie współuczestniczyć w tej misji.

NIEPOKOJĄCE TRENDY W CZASACH WSPÓŁCZESNYCH

Charakterystyczne dla czasów współczesnych są idące za postępem technicznym i cywilizacyjnym przemiany społeczno-kulturowe, a także religijne. By uchwycić dynamikę tych przemian, stosuje się takie pojęcia, jak „postmodernizacja”, „detradykjalizacja” czy „globalizacja”. Globalizację określa się jako zjawisko natury ekonomicznej, kulturowej, technologicznej i politycznej – nazywana inaczej mondializacją lub planetaryzacją, faktycznie dotyczy niemal każdego wymiaru życia człowieka współczesnego. „Globalizm oznacza bardzo silną tendencję do tego, aby na globie ziemskim utworzyć jedną społeczność ludzką, której nie dzielą granice geograficzne, ekonomiczne, społeczne, polityczne, kulturalne, czy narodowościowe”³. Procesy globalizacji przyspieszyły na skutek gwałtownego rozwoju gospodarczego i cywilizacyjnego XX w. Twierdzi się, że postęp techniczny „napędza” proces globalizacji, ale jednocześnie jest „napędzany” przez globalizację⁴. Faktem jest, że rewolucja informatyczna i telekomunikacyjna zmieniła oblicze świata. Do potężnych aktorów na scenie globalnej, kształtujących świadomość ludzi, należą masowe środki przekazu i elektroniczne formy komunikacji. Posługujemy się nawet określeniem „globalna wioska”, które oddaje niejako „kurczenie się świata” w wyniku wprowadzenia nowych technologii komunikacyjnych⁵. Często zachłystujemy się dzisiaj prędkością zmian, szczególnie tych w dziedzinie techniki. „Na naszych oczach powstaje cywilizacja, która niczym technosfera rozbudowuje się na planecie”⁶. Pojawia się pojęcie

² *Misja Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie*, 21 maja 2012, [online] <http://bip.upjp2.edu.pl/misja> [dostęp: 20.05.2014].

³ P. Jaroszyński, *Globalizm a reforma edukacji w Polsce*, „Człowiek w Kulturze” 1999, nr 12, s. 105 i nast.

⁴ Z. Dach, *Globalizacja – wyzwania i zagrożenia*, [w:] *Polska wobec procesów globalizacji*, pod red. Z. Dach, Kraków 2009, s. 13–19.

⁵ „Globalna wioska” – pojęcie wprowadzone do teorii kultury oraz mediów w 1960 r. przez Marshalla McLuhana.

⁶ J. Wadowski, *Syndrom złotego cielca – technokracja, jako uzależnienie*, [w:] *Wiwisekcja, czyli co dolega współczesnej kulturze*, red. A. Ziombra, Legnica 2013, s. 87 i nast.

„technoglobalizmu” (globalizacji technologii) odnoszące się do rosnącego umiędzynarodowienia, tworzenia, stosowania i rozprzestrzeniania się technologii. Można już nawet mówić o pewnym uzależnieniu od techniki, gdy stwierdzamy, że nie potrafimy funkcjonować bez samochodu, telefonu, Internetu czy karty kredytowej. Nie chodzi o negację tych osiągnięć, jednak im potężniejsze techniczne możliwości, tym większe też niebezpieczeństwa.

Przy uznaniu dla wszystkich pozytywnych efektów wzrostu powszechnego dostępu do kolejnych zdobyczy techniki i nowych osiągnięć cywilizacyjnych, zaniepokojenie budzi sytuacja, gdy społeczne zdeterminowanie przez technikę, w połączeniu z kultem nauki, staje się jedynym kryterium myślenia, odczuwania i działania, a etyka i wartości z nią powiązane przegrywają w tej konfrontacji. Pojawia się kryzys wartości, często wynikający nie z faktu ich zanikania, lecz z nadmiaru równorzędnych hierarchii ich dotyczących. Jako nowe wartości uznaje się na przykład ochronę środowiska, globalne zapewnienie dobrobytu materialnego i dążenie do nieustannego podnoszenia jakości życia.

Kategorie myślenia zawężone do konsumpcyjnych potrzeb mają decydujący wpływ na wybierane przez ludzi sposoby życia. Coraz częściej przyjmuje się filozofię życiową, w której zagadnienia dotyczące teologii traktowane są jako niewiarygodne i niepotrzebne, a wizja rozwoju człowieka opiera się wyłącznie na gromadzeniu środków materialnych. Taka koncepcja rozumienia świata, określana jako sekularyzm, przyjmuje naukę jako główną płaszczyznę interpretacji świata, a religię sprowadza do magii i zabobonów⁷. Nie są to dominujące prądy myślowe, lecz ich oddziaływanie jest współcześnie wyraźnie widoczne w życiu społecznym.

Dużą rolę odgrywa transformacja współczesnych zjawisk kulturowych. W kontekście globalizacji podkreśla się zanikanie ograniczeń geograficznych, które determinowały uprzednio formy organizacji społecznej i kulturowej. Następuje intensyfikacja stosunków społecznych o światowym zasięgu, które z kolei warunkują i wpływają na społeczności lokalne, a te oddziałują zwrotnie. Takie przenikanie się wymiaru globalnego i lokalnego jest efektem, inaczej rzecz ujmując, „kompresji czasowo-przestrzennej”. Przez możliwość kontaktu za pośrednictwem sieci komputerowej w dowolnym czasie z niemal każdym miejscem „świat zdaje się niejako zapadać do wewnątrz”⁸. Także migracje nasilają współzależności, zachodzą zjawiska określane jako uniwersalizacja kulturowa, pluralizm kulturowy, transkulturowość i unifikacja. Pojęcia te opisują mieszanie się kultur, wzajemne przenikanie, zanikanie jednorodności i odrębności (w tym kultur narodowych), a także próby włączania wartości regionalnych do światowego obiegu dóbr i wartości kultury. Powstaje pojęcie

⁷ Sekularyzm (łac.: *saecularis* ‘świecki’; *saeculum* ‘świat ziemski, przemijający’) – ideologia negująca wszelkie elementy religijne, tak w życiu społecznym człowieka, jak i w całej kulturze; swoista filozofia życia o charakterze ateistycznym propagująca koncentrację uwagi na sprawach doczesnych człowieka; zob. też M. Marczewski, Hasło: *sekularyzm*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 17 (red. E. Gigilewicz), Lublin 2012, szp. 1377–1378.

⁸ K. Sitkowska, *Kościół wobec wyzwań nowych technologii*, „Kultura – Media – Teologia” 2010, nr 2, s. 87 i nast.

„kultury medialnej” opartej na przekazie audiowizualnym, znajdującej swój wyraz w konstrukcji rzeczywistości wirtualnej i technologiach interaktywnych. Następuje zatem wzajemne przenikanie się kultury uznawanej za wysoką z kulturą masową, jej komercjalizacja i medializacja – efektem są ujednoczone gusty, umasowione sposoby zaspokajania potrzeb, multiplikowane są produkty, takie jak: napoje, samochody, fast foody, ubrania, ale także dzieła sztuki, filmy, utwory muzyczne i wiele innych. Zmieniają się też sposoby komunikacji – w miejsce dialogu i relacji bezpośredniej *face to face* pojawia się interakcja w przestrzeni internetowej *interface to interface*, obecność rzeczywista, realna zostaje zastąpiona teleobecnością. Człowiek współczesny, będący uczestnikiem tych zmian, narażony jest na kryzys tożsamości. W filozofii określa się to pojęciem „słabnięcia kultury [...], która będąc zarazem wszechobecna jak i sfragmentaryzowana – posiada jako swą naturalną konsekwencję relatywizację społecznych tożsamości jednostek”⁹.

Święty Jan Paweł II mówił, że cechą globalizacji

[...] jest bardzo wyraźna „dwuznaczność”. Globalizacja może być dobrem dla człowieka i społeczeństwa, ale może też okazać się zjawiskiem szkodliwym o poważnych konsekwencjach. Wszystko zależy od pewnych zasadniczych wyborów, a mianowicie od tego, czy globalizacja będzie służyć człowiekowi, i to każdemu człowiekowi, czy też wyłącznie rozwojowi oderwanemu od zasad solidarności i współdziałania oraz od odpowiedzialnie stosowanej zasady pomocniczości¹⁰.

Należy zatem pamiętać, że przy dobrym poznaniu zachodzących zjawisk społeczno-kulturowych możemy, a nawet jesteśmy zobowiązani, wywierać świadomy wpływ na zachodzące wokół nas zmiany.

W odniesieniu do świata bibliotek, jako istotne wyzwanie obecnie podkreśla się wychodzenie naprzeciw oczekiwaniom społeczeństwa określanego jako społeczeństwo informacyjne i społeczeństwo wiedzy, przy wykorzystaniu wszelkich nowoczesnych form dostępu do zbiorów, które umożliwiła komputeryzacja i postęp techniki. Jednak, szczególnie w kontekście powyżej przytoczonych słów św. Jana Pawła II, biblioteki, będąc częścią uniwersytetów, mają także inną, znacznie większą misję do spełnienia.

MISJA BIBLIOTEKI TEOLOGICZNEJ I KOŚCIELNEJ

Biblioteki uniwersyteckie, jako biblioteki naukowe i zarazem publiczne, służą bogatymi zbiorami, zasobami, usługami pracownikom nauki i wszystkim swoim użytkownikom, zarówno w skali lokalnej, jak i – dzięki nowoczesnym technologiom bibliotecznym – w skali globalnej. Wspólnie z uniwersytetami pracują na rzecz społeczeństwa i całej kultury.

⁹ M. Kempny, G. Woroniecka (red.), *Religia i kultura w globalizującym się świecie*, Kraków 1999, s. 11 i nast.

¹⁰ Jan Paweł II, 2 V – *Audiencja papieska dla przedstawicieli związków zawodowych i przedsiębiorców*, Watykan 2 maja 2000. „L’Osservatore Romano” 2000, nr 6, s. 39 i nast.

Nie jest to zadanie proste także wobec faktu, że obecnie obniżyła się w świadomości społecznej ranga uniwersytetu. W szkolnictwie wyższym zachodzi zjawisko komercjalizacji wykształcenia wyższego, „umasowienie” studiów, a także spadek znaczenia wydziałów i kierunków humanistycznych. Uniwersytety zawężają swą działalność do kształcenia rzesz wąsko wykwalifikowanych specjalistów, a „niepraktyczne” dyscypliny wiedzy, takie jak filozofia i teologia, tracą na znaczeniu¹¹. Zwłaszcza teologia, jako nauka, została zepchnięta na margines nauczania akademickiego, a przecież u fundamentów współczesnych uniwersytetów leży nie tylko filozofia, ale przede wszystkim królowa nauk, czyli teologia. Tymczasem, Jan Paweł II podczas wizyty w Krakowie, w czerwcu 1997 r., przypominał o wielkim wyzwaniu stojącym przed szkolnictwem wyższym, jakim jest „formowanie ludzi nie tylko kompetentnych w swej specjalizacji, czasem wąskiej, bogatych w encyklopedyczną wiedzę, ale nade wszystko w autentyczną mądrość”¹². Znajdujemy tu wskazanie, by uniwersytety stwarzały warunki dla wszechstronnego rozwoju człowieka, z całym jego potencjałem umysłowym i duchowym.

Katolickie instytucje nauczania wyższego, których centralnym kierunkiem naukowym jest teologia, filozofia, historia Kościoła, które nauczają o duchowości człowieka, są współcześnie jak wyspy pośród uczelni naukowych. Zatem zwłaszcza one mają wyjątkową powinność, by wskazywać na znaczenie tradycji i nieprzemijalnych wartości, na których zbudowana została kultura europejska wraz z jej chrześcijańskim dziedzictwem. Biblioteki uniwersytetów katolickich, jako teologiczne i kościelne, pełniąc funkcję naukową i kształceniową oraz zapewniając dostęp do materiałów i zasobów (w tym dzieł związanych z kręgiem działania Kościoła), które są niezbędne do prowadzenia prac naukowo-badawczych, również przekazują tradycję chrześcijańską. Bez ich naukowego i kulturowego zaplecza, współdziałania oraz potencjału pełnienie misji przez uniwersytety byłoby w pewnym stopniu ograniczone.

W liście Papieskiej Komisji ds. Dóbr Kulturowych Kościoła (powołanej do istnienia przez św. Jana Pawła II) czytamy, iż:

[...] istnienie bibliotek kościelnych, spośród których niejedne znamionują się długą tradycją i ogromną wartością dla kultury, usprawiedliwia w sposób niepodważalny to zaangażowanie się, z którego Kościół nie chce zrezygnować, świadomy będąc dziedzictwa duchowego udokumentowanego zawartą w księgach tradycją i uznając ją za dobro jednocześnie własne i uniwersalne, oddane w służbę społeczeństwu¹³.

¹¹ T. Rynkiewicz, *Rola uniwersytetu w kulturze – Jan Paweł II (cytaty)*, „Człowiek w Kulturze” 2009/2010, nr 21, s. 159 i nast.

¹² Jan Paweł II, *Przemówienie wygłoszone z okazji sześćsetlecia Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, 8 czerwca 1997 r.*, [w:] *Dzieła zebrane*, t. 9, cz. 1, Kraków 2008, s. 742 i nast.

¹³ F. Marchisano (przew.), A. Homan (tłum.), *Biblioteki Kościelne w misji Kościoła. List Papieskiej Komisji ds. Dóbr Kulturowych Kościoła, Watykan 19 marca 1994*, „FIDES. Biuletyn Bibliotek Kościelnych” 1996, nr 1–2, s. 31 i nast. [Dostępny także w wersji online].

W dalszej części dokumentu podkreśla się znaczenie gromadzonych i udostępnianych skarbów kultury ludzkiej i chrześcijańskiej, które powstawały na przestrzeni wieków i „stanowią niewyczerpane bogactwo wiedzy, w którym każda wspólnota, tak świecka jak i duchowna, może odnaleźć wspomnienie swojej przeszłości”. Biblioteki kościelne stanowią więc dla Kościoła i jego działalności stałe oparcie, służąc jego rozpowszechnianiu się i rozwojowi, pogłębieniu rozumienia i żywej integracji z tradycją oraz aktualnym zapisem nauki, kultury i zjawisk społecznych. Pełnią też istotną funkcję pastoralną i misyjną, są zatem narzędziem ewangelizacji i jako takie powinny być otoczone szczególną opieką instytucji kościelnych. W liście wskazuje się również na konieczność uznania funkcji bibliotekarzy, którzy są nie tylko usługodawcami, ale także animatorami i pracownikami ewangelizacji Kościoła. Mając na względzie fakt, że katolickie biblioteki uniwersyteckie oferują swe usługi i zbiory oraz zawarte w nich dziedzictwo nie tylko we własnym środowisku uniwersyteckim, ale dla wszystkich zainteresowanych – prowadzą animację kulturalną służącą całemu społeczeństwu, pomnażają dobra kulturowe narodu – powinny cieszyć się na równych zasadach, z innymi bibliotekami tego typu, pomocą ekonomiczną i organizacyjną ze strony struktur państwowych.

Funkcje i zadania, jakie pełnią biblioteki kościelne, zostały także omówione podczas sympozjum, które odbyło się z inicjatywy Ośrodka „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” w dniach 28–29 września 2004 r. w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Referaty z tego spotkania zostały opublikowane na łamach półrocznika ABMK. Warto przywołać cytat, zamieszczony w referacie księdza biskupa dra hab. Mariusza Leszczyńskiego, który przedstawia sposób definiowania tych bibliotek przez Papieską Komisję ds. Kościelnych Dóbr Kultury w „Prezentacji” z 2002 r.:

Biblioteki kościelne nie są jedynie świątyniami czystej wiedzy, ale są uprzywilejowanym miejscem prawdziwej mądrości, która poprzez trud tych, którzy we fragmentach stworzenia szukali śladów Boga, opowiada historię człowieka, chwali Boga żyjącego. W konsekwencji nie można zredukować bibliotek do przechowalni książek, ponieważ są to instytucje kulturowe. Biblioteki wyrażają zainteresowanie Kościoła kulturą każdego narodu i dokumentują proces inkulturacji wiary; ukazują procesy formacji filozoficznej, teologicznej, katechetycznej, liturgicznej, pastoralnej, duchowości, prawnej; dają sens uniwersalności i jedności myśli o inspiracji chrześcijańskiej przedstawionej w różnych językach, oprócz greckiego i łacińskiego, mówią o magisterium Kościoła i o skarbcu tradycji kościelnej. Ten proces poznawania dziedzictwa rozpoczął się od powstania najwspanialszej „biblioteki”, czyli Biblii¹⁴.

Te szczytne cele i zadania bibliotek kościelnych stara się wypełniać Biblioteka Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, od samego początku swego istnienia. Podstawą Biblioteki – do 2009 r. funkcjonującej pod nazwą Biblioteka Papieskiej Akademii Teologicznej (PAT) – stały się zbiory Seminarium Duchownego Archidiecezji Krakowskiej. Systematycznie i z wielkim staraniem powiększane, two-

¹⁴ M. Leszczyński, *Biblioteki kościelne w najnowszych wypowiedziach Papieskiej Komisji ds. Kościelnych Dóbr Kultury*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 2005, nr 83, s. 31 i nast.

rzą obecnie wielki i cenny księgozbiór, w którym nie brak rękopisów, starodruków i inkunabułów, jak również źródeł do dziejów Kościoła i innych cennych kolekcji. Jednak szczególnie wyjątkowe są: zbiór książek i czasopism, który Biblioteka otrzymała w darze z prywatnej biblioteki św. Jana Pawła II oraz dokumenty Stolicy Apostolskiej z procesów beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych, często dotyczące osób wyniesionych na ołtarze przez świętego dziś Jana Pawła II. Bibliotekarze, znając wartość kulturową i historyczną tych rzadkich i wyjątkowych zbiorów, pragną współpracować w dziele „inkulturacji wiary”, także przez ich ochronę, opisywanie, badanie, udostępnianie.

Warto w tym miejscu podkreślić związki z innymi bibliotekami kościelnymi. Otóż, Biblioteka UPJPII jest członkiem Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES i także z tej racji, szczególnie w latach 1994–2012¹⁵, miały miejsce liczne kontakty i ścisła współpraca z wieloma bibliotekami wydziałów teologicznych, wyższych seminariów duchownych, bibliotekami zakonnymi, klasztorowymi i parafialnymi. Działania te miały znaczący wpływ na funkcjonowanie i rozwój Biblioteki UPJPII, a także innych bibliotek w środowisku bibliotek kościelnych¹⁶.

BIBLIOTEKA UPJPII – INSTYTUCJA ZWIĄZANA Z NAUKĄ I KULTURĄ

Biblioteka Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie zyskała status biblioteki naukowej w 1989 r., kiedy to zostało podpisane porozumienie pomiędzy Rządem PRL a Konferencją Episkopatu Polski, na mocy którego Papieska Akademia Teologiczna stała się oficjalnie uznaną uczelnią¹⁷. Zadaniem Biblioteki UPJPII, wliczającej się do szerokiego dziś grona bibliotek naukowych w Polsce – ich liczba przekracza tysiąc – jest wspieranie prowadzonych przez Uczelnię procesów edukacyjnych, badań naukowych i dydaktyki, zapewnienie optymalnych zasobów źródeł informacji związanych z jej profilem oraz świadczenie profesjonalnych usług bibliotecznych i informacyjnych. Z kolei Uniwersytet, respektując obowiązujące prawodawstwo państwowe o szkolnictwie wyższym¹⁸, jest zobligowany by na Uczelni działał system biblioteczno-informacyjny, którego podstawę stanowi biblioteka, a wydziały Uczelni spełniały wymóg akredytacyjny, jakim jest wizytacja biblioteki.

Biblioteka UPJPII w zakresie działań naukowych i dydaktycznych związana jest zarówno z Uniwersytetem Jagiellońskim i Instytutem Informacji Naukowej

¹⁵ D. Rebech, *Biblioteka Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie w działalności Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES*, „FIDES. Biuletyn Bibliotek Kościelnych” 2005, nr 1–2, s. 50 i nast.

¹⁶ J. Bednarczyk, *Biblioteki kościelne w służbie ewangelizacji*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 2009, nr 91, s. 5 i nast.

¹⁷ Papieska Akademia Teologiczna została powołana na mocy dekretu Jana Pawła II – *Motu Proprio Beata Hedvigis* Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, 8 grudnia 1981 r. Uczelnia jednak była przez władze państwowe dyskryminowana, a jej nazwa była wykreślona przez cenzurę na terenie całego kraju.

¹⁸ Zob. *Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym*, [w:] Internetowy System Aktów Prawnych, [online] <http://isip.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20051641365> [dostęp: 20.05.2014].

i Bibliotekoznawstwa, jak i z Uniwersytetem macierzystym. Bibliotekarze byli i są zaangażowani w prowadzenie zajęć na studiach stacjonarnych i podyplomowych w zakresie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej oraz archiwistyki. Aktywnie włączają się w przedsięwzięcia związane z Uniwersytetem Trzeciego Wieku (UTW) na UPJPII – przykładem jest prowadzony w Bibliotece kurs komputerowy dla słuchaczy UTW. W przeszłości w Bibliotece organizowane były również szkolenia metodyczne oraz warsztaty dla bibliotekarzy Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES dotyczące opracowania zbiorów i wykorzystania programu MAK. Pracownicy Biblioteki przez długie lata byli zaangażowani w redagowanie i wydawanie czasopisma „FIDES. Biuletyn Bibliotek Kościelnych”. W 2012 r. zainicjowano w niej tworzenie bibliografii pracowników UPJPII, która – jako owoc pracy bibliotekarzy – ukazała się w wersji papierowej i elektronicznej. Biblioteka, podejmując wyzwanie czasów, realizuje projekt Biblioteki Cyfrowej, zawierającej repozytorium prac naukowych pracowników Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II. Naukowym przedsięwzięciem jest także planowana w ramach IX Dni Jana Pawła II w Krakowie pierwsza konferencja pt. *Dziedzictwo Jana Pawła II w bibliotekach i archiwach krajowych i zagranicznych*, której organizatorem i gospodarzem jest Biblioteka UPJPII. Bibliotekarze dyplomowani biorą czynny udział w konferencjach i sympozjach oraz publikują wyniki swych prac naukowo-badawczych, bibliograficznych i dokumentacyjnych. W Bibliotece odbywają się szkolenia dla bibliotekarzy, staże zawodowe i praktyki studenckie, doktoranckie, a także lekcje biblioteczne.

Działalność kulturalną Biblioteki zapoczątkowały organizowane przez poprzedniego dyrektora ks. dr. hab. Jana Bednarczyka, wspólnie ze środowiskiem naukowym UJ, wieczory opłatkowe dla bibliotekarzy krakowskich. Tradycją były autorskie wieczory poświęcone twórczości literackiej, najczęściej pracowników Biblioteki. W nowym gmachu bibliotecznym z rozmachem prowadzona jest działalność wystawiennicza. Wydarzeniem była prezentacja prac malarskich jednej z bibliotekarek oraz przekazanie Bibliotece portretu Jana Pawła z okazji Jego kanonizacji. Biblioteka ma też na swoim koncie zorganizowanie konkursu plastycznego dla dzieci i młodzieży „Taki duży, taki mały... Święty Jan Paweł II i ja – Papież Polak w oczach dzieci i młodzieży”, który był sukcesem ze względu na olbrzymi odzew i odbił się szerokim i bardzo pozytywnym echem w mediach¹⁹. Odbywają się też występy chórów i teatrów dziecięcych, recytacje, prelekcje, pokazy filmów.

Wobec przykładów tej aktywności można stwierdzić, że Biblioteka UPJPII, oprócz tradycyjnych zadań związanych z gromadzeniem, opracowaniem udostępnianiem zbiorów, prowadzi działalność edukacyjną oraz wspiera dydaktyczne i badawcze zadania Uniwersytetu. Odgrywa również ważną rolę w procesie samokształcenia studentów, a także w procesie przygotowania użytkowników do samodzielnego wyszukiwania oraz wykorzystania usług i materiałów dostępnych w Bibliotece. Przez działalność kulturalną otwiera się na nowe formy kontaktu

¹⁹ M. Pora, *Święty Jan Paweł II i ja – Papież Polak w oczach dzieci i młodzieży*, „Vita Academica” 2014, nr 3, s. 20–21.

z czytelnikiem. W serii wystaw edukacyjnych prezentowane są cenne zbiory, a ich celem jest zapoznanie społeczeństwa z bogatymi kolekcjami stanowiącymi skarby dziedzictwa narodowego oraz kultury chrześcijańskiej. Są także w Bibliotece obecne działania, które zwracają uwagę odbiorców nie tylko na dokumenty opisujące dzieła sztuki, lecz również na kontakt z żywym słowem, sztuką, muzyką.

BIBLIOTEKA UPJPII W SPOŁECZEŃSTWIE

Biblioteka Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II otworzyła swe nowe podwoje w pełni w nowoczesnym gmachu bibliotecznym w 2010 r., w bliskim sąsiedztwie Trzeciego Kampusu UJ, w szybko rozwijającej się dzielnicy Krakowa – także pod względem infrastruktury – ostatnio nazywanej nawet „nowym centrum Krakowa”²⁰. Rejon zamieszkiwany jest przez studentów i rzesze młodych, dobrze zarabiających ludzi, zatrudnionych w branży IT (technologii informacyjnych), w Specjalnej Strefie Ekonomicznej Kraków-Pychowice, zaprojektowanej pod koniec lat 90. poprzedniego stulecia. Biblioteka, otoczona nowoczesnymi kompleksami biurowymi i laboratoryjno-biurowymi, swoją drogą świetnie wpisując się wyglądem w miejsce i otoczenie, miała być pierwszym zrealizowanym projektem zaprojektowanego kampusu UPJPII. Uczelnia, realizując hasło „Studia w sercu Krakowa”, odstąpiła jednak od tego zamiaru, należy wszakże mieć nadzieję, że tylko na pewien czas. Biblioteka musi zatem mierzyć się w osamotnieniu z wyzwaniem, jakim jest utrzymanie dotychczasowych i pozyskanie nowych czytelników lub – co jest znamienne dla czasów współczesnych – z malejącą liczbą czytelników.

Wobec otaczającej ją społeczności lokalnej, jednak przystającej w swych wysokich oczekiwaniach do społeczeństwa informacyjnego²¹, Biblioteka nie ustaje w wysiłkach, by okazać się przyjazną dla swych potencjalnych użytkowników. Należy założyć, że użytkownicy, do których w pierwszej kolejności adresowane są usługi biblioteczne, czyli pracownicy nauki oraz studenci Uniwersytetu Papieskiego, znając wyjątkowość, a zarazem optymalność oferty swej Biblioteki, nie zrezygnują z jej zbiorów oraz będą wykorzystywać należną im możliwość wpływania na ich powiększanie, szczególnie pod względem treściowym. Należy również wziąć pod uwagę, że wykorzystanie piśmiennictwa naukowego wzrasta na wyższych latach studiów oraz jest wzmożone przy pracy naukowej po studiach²². Wykorzystując narzędzia promocyjne oraz mediacyjne, Biblioteka może także starać się o pozyskanie wysoko wykwalifikowanych profesjonalistów spoza Uczelni (teologów, filozofów, historyków,

²⁰ M. Baran, *Ruczaj – nowe centrum Krakowa?*, [online] <http://www.e-biurowce.pl/pl/info/artukul/520/ruczaj-nowe-centrum-krakowa> [dostęp: 20.06.2014].

²¹ Społeczeństwo informacyjne to: „Społeczeństwo, w którym informacja jest intensywnie wykorzystywana w życiu ekonomicznym, społecznym, kulturalnym i politycznym; [...] społeczeństwo, które posiada bogate środki komunikacji i przetwarzania informacji, będące podstawą tworzenia większości dochodu narodowego oraz zapewniające źródło utrzymania większości ludzi”, [w:] J. Długosz, *Społeczeństwo informacyjne a wykluczeni*, „Biuletyn EBIB” 2003, nr 7 (47), [online] <http://ebib.oss.wroc.pl/2003/47/dlugosz.php> [dostęp: 20.06.2014].

²² J. Wojciechowski, *Biblioteka w komunikacji publicznej*, Warszawa 2010, s. 188.

historyków sztuki, specjalistów prawa kanonicznego, społecznej nauki Kościoła, ale także etyków, katechetów, misjonarzy, nauczycieli oraz studentów pobliskich jednostek UJ). Natomiast z pewnością powinna otworzyć się na wspomnianą społeczność lokalną oraz na wszelkie kontakty z czytelnikiem „wirtualnym”, posługującym się nowymi technologiami bibliotecznymi do korzystania z zasobów, który rezygnuje z fizycznej obecności w bibliotece, ale nie z oferty przez nią kierowanej. Przyjmuje się, że aby sprostać tym zadaniom biblioteka w głównej mierze powinna:

- oferować przestrzeń;
- oferować dostęp do źródeł zaspokajających potrzeby edukacyjne;
- kształcić umiejętności informacyjne;
- tworzyć i pobudzać możliwości rozwoju osobowości, aktywności społecznej²³.

Każde z tych działań edukacyjnych jest realizowane w Bibliotece UPJPII. Biblioteczna przestrzeń jest wyposażona w nowe technologie biblioteczne, ze zbiorami ze swobodnym do nich dostępem. Biblioteka oferuje czytelnie z wolnym dostępem do zbiorów, pokoje pracy indywidualnej, przestrzeń do zabawy dla najmłodszych i wystawienniczą. Oferowane są źródła tradycyjne, elektroniczne i cyfrowe. Tworzony jest warsztat informacyjny – jednym z jego elementów jest opracowana w Bibliotece UPJPII Klasyfikacja Dziedzinowa Książek (KDK) i Czasopism (KDC). Opierając się na treściach nauczania na poszczególnych wydziałach Uniwersytetu, opracowano i wprowadzono własny schemat oraz język klasyfikacyjny, wymagający wielu konsultacji i współpracy ze specjalistami z poszczególnych dziedzin. Klasyfikacja Biblioteki UPJPII obejmuje zasadnicze ze względu na profil Uczelni dziedziny nauki: teologię, filozofię, historię i historię Kościoła, prawo i prawo kanoniczne, dziedzictwo kulturowe, nauki społeczne. Znajdują w niej także swoje miejsce inne nauki, w tym bibliologia, naukoznawstwo, medycyna, nauki ścisłe i przyrodnicze. Jednak to, co czyni tę klasyfikację zupełnie unikatową i wyjątkową, to obecność w niej działu poświęconego wyłącznie św. Janowi Pawłowi II. Dzięki temu wszystkie dzieła Papieża Polaka oraz Karola Wojtyły, a także opracowania tych dzieł, zostały rozmieszczone według szczegółowych zagadnień, z możliwością ich wyszukiwania jednocześnie w otwartych magazynach, jak i w katalogu bibliotecznym według klasyfikacji dziedzinowej²⁴.

Mając na względzie środowisko lokalne, Biblioteka otwiera się na czytelników w różnym przedziale wiekowym, wychodząc z ofertą zarówno do młodszych, jak i starszych użytkowników. Zaś wobec ewentualnych oczekiwań pracowników owych kompleksów biurowych, ma do zaoferowania nowe technologie informacyjno-komunikacyjne, zasoby elektroniczne oraz... wyjątkową ofertę zbiorów, opisujących duchowe wartości, które przez wieki wpływały na kształt kultury europejskiej.

²³ K. Materska, *Różnorodność przestrzeni edukacyjnej bibliotek: na przykładach bibliotek amerykańskich i skandynawskich*, [w:] *Biblioteka w przestrzeni edukacyjnej: funkcje i wyzwania XXI wieku*, pod red. Stanisława Skórki, Kraków 2013, s. 122.

²⁴ Klasyfikacja Dziedzinowa B UPJPII dostępna jest na stronie Katalogu OPAC Biblioteki UPJPII, [online] <https://chamo.bj.uj.edu.pl/upjp2/search/query?theme=system> [dostęp: 20.06.2014].

Z NADZIEJĄ W PRZYSZŁOŚĆ

Święty Jan Paweł II w liście do rektorów uniwersytetów europejskich pisał: „Przez wieki uniwersytety kształtowały duchową postać obecnej Europy, a chrześcijańskie przesłanie Dobrej Nowiny tworzyło w nich klimat otwarcia na prawdę, dobro i piękno. Pozwalało to odkrywać wartości humanistyczne niezbędne dla integralnego rozwoju osoby ludzkiej i kształtowania cywilizowanych społeczeństw”²⁵. Warto powracać do tej zagubionej dziś idei uniwersytetów. Może też warto, dysponując nowoczesnymi bibliotekami z ich zasobami i możliwościami, kreować w nich nową przestrzeń publiczną – obszar, na którym ludzie będą mogli się spotykać, podejmować tematy ważne społecznie, wymieniać poglądy i wiedzę oraz poszukiwać prawdy i mądrości? Jakiegokolwiek rozwiązania przyniesie przyszłość, należy mieć nadzieję, że w Bibliotece, której Patronem jest św. Jan Paweł II łatwiej będzie szukać „wartości, które odgrywały podstawową rolę w twórczym dialogu pomiędzy logosem racjonalnych interpretacji nauki, a ukazywanym przez chrześcijaństwo logosem sensu i integralnej prawdy ukazującej duchową wielkość świata ludzkiej kultury”²⁶.

Bibliografia

- Baran M., *Ruczaj – nowe centrum Krakowa?*, [online] <http://www.e-biurowce.pl/pl/info/artykul/520/ruczaj-nowe-centrum-krakowa> [dostęp: 20.06.2014].
- Bednarczyk J., *Biblioteki kościelne w służbie ewangelizacji*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 2009, nr 91, s. 5–13.
- Bednarczyk J., *Dokument Papieskiej Komisji do spraw Dóbr Kulturowych Kościoła z 1994 r. a funkcja pastoralna bibliotek w Polsce*, [w:] *Virtuti et ingenio. Księga pamiątkowa dedykowana profesorowi Julianowi Dybcowi*, pod red. A. K. Banacha, Kraków 2013, s. 57–69.
- Bieliński K. (red.), *Oblicza współczesnej kultury*, Toruń 2013.
- Bodzioch-Bryła B. et al. (red.), *Globalizacja w kulturze – upowszechnienie czy uproszczenie?*, Kraków 2010.
- Dach Z. (red.), *Polska wobec procesów globalizacji*, Kraków 2009.
- Długosz J., *Spółczesność informacyjna a wykluczenie*, „Biuletyn EBIB” 2003, nr 7 (47), [online] <http://ebib.oss.wroc.pl/2003/47/dlugosz.php> [dostęp: 20.06.2014].
- Graczyk W., *Kulturowo-religijna rola bibliotek kościelnych*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 2005, nr 83, s. 21–29.
- Guzowska B., *Duchowość ponowoczesna*, Rzeszów 2011.
- Harvey D., *The condition of postmodernity*, Cambridge, Oxford 2011.
- Jan Paweł II, 2 V – *Audycja papieska dla przedstawicieli związków zawodowych i przedsiębiorców*, Watykan 2 maja 2000, „L’Osservatore Romano” 2000, nr 6, s. 39–40.
- Jan Paweł II, *Ecclesia in Europa*, [online] http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/adhortacje/europa_28062003.html [dostęp: 20.05.2014].

²⁵ Jan Paweł II, *List Jana Pawła II do rektorów uniwersytetów europejskich uczestniczących w kongresie w Lublinie*, „L’Osservatore Romano” 2004, nr 6, s. 45 i nast.

²⁶ *Ibid.*, s. 45.

- Jan Paweł II, *List Jana Pawła II do rektorów uniwersytetów europejskich uczestniczących w kongresie w Lublinie*, „L'Osservatore Romano” 2004, nr 6, s. 45–46.
- Jan Paweł II, *Przemówienie wygłoszone z okazji sześćsetlecia Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, 8 czerwca 1997 r.*, [w:] *Dzieła zebrane*, t. 9, cz. 1, Kraków 2008, s. 742–746.
- Jan Paweł II, *Rozwój, globalizacja, dobro człowieka*, „L'Osservatore Romano” 2000, nr 6, s. 39–40.
- Jaroszyński P., *Globalizm a reforma edukacji w Polsce*, „Człowiek w Kulturze” 1999, nr 12, s. 105–106.
- Kempny M., Woroniecka G. (red.), *Religia i kultura w globalizującym się świecie*, Kraków 1999.
- Leszczyński M., *Biblioteki kościelne w najnowszych wypowiedziach Papieskiej Komisji ds. Kościelnych Dóbr Kultury*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 2005, nr 83, s. 31–36.
- Loska K., *Dziedzictwo McLuhana między nowoczesnością a ponowoczesnością*, Kraków 2001.
- Marchisano F. (przew.), Homan A. (tłum.), *Biblioteki kościelne w misji Kościoła. List Papieskiej Komisji ds. Dóbr Kulturowych Kościoła, Watykan 19 marca 1994*, „FIDES. Biuletyn Bibliotek Kościelnych” 1996, nr 1–2, s. 31–46.
- Marczewski M., *Hasło: sekularyzm*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 17 (red. E. Gigilewicz), Lublin 2012, szp. 1377–1378.
- Misja Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie*, 21 maja 2012, [online] <http://bip.upjp2.edu.pl/misja> [dostęp: 20.05.2014].
- Peeters M. A., *Globalizacja zachodniej rewolucji kulturowej*, Warszawa 2010.
- Pora M., *Święty Jan Paweł II i ja – Papież Polak w oczach dzieci i młodzieży*, „Vita Academica” 2014, nr 3, s. 20–21.
- Postman N., *Technopol. Tryumf techniki nad kulturą*, tłum. A. Tanalska-Dulęba, Warszawa 2004.
- Rebec D., *Biblioteka Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie w działalności Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES*, „FIDES. Biuletyn Bibliotek Kościelnych” 2005, nr 1–2, s. 50–73.
- Rynkiewicz T., *Rola uniwersytetu w kulturze – Jan Paweł II (cytaty)*, „Człowiek w Kulturze” 2009/2010, nr 21, s. 159–176.
- Sitkowska K., *Kościół wobec wyzwań nowych technologii*, „Kultura – Media – Teologia” 2010, nr 2, s. 87–98.
- Skórka S. et al. (red.), *Biblioteka w przestrzeni edukacyjnej. Funkcje i wyzwania w XXI w.*, Kraków 2013.
- Szulc J., *Biblioteki uczelni kościelnych w Polsce – między tradycją a współczesnością*, „FIDES. Biuletyn Bibliotek Kościelnych” 2002, nr 1 (14), s. 32–53.
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym*, [w:] *Internetowy System Aktów Prawnych*, [online] <http://isip.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20051641365> [dostęp: 20.05.2014].
- Wadowski J., *Syndrom złotego cielca – technokracja, jako uzależnienie*, [w:] *Wiwisekcja, czyli co dolega współczesnej kulturze*, red. A. Ziombra, Legnica 2013, s. 87 i nast.
- Wojciechowski J., *Biblioteka w komunikacji publicznej*, Warszawa 2010.
- Wojtyła K., *Chrześcijanin a kultura*, „Znak” 1964, nr 121/122.
- Ziombra A., *Personalistyczny wymiar kultury w ujęciu Jana Pawła II*, Wrocław 2008.
- Ziombra A. (red.), *Wiwisekcja, czyli co dolega współczesnej kulturze*, Legnica 2013.